

ՅԵ. ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ Է Ս. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ԲԱՄԲԱԿԵՆՈՒ
ԾԵՐԱՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

Ա Ր Մ Ֆ Ա Ն

1 9 3 9

АКАДЕМИЯ НАУК СССР—АРМЯНСКИЙ ФИЛИАЛ
БИОЛОГИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ — СЕКТОР ГЕНЕТИКИ РАСТЕНИЙ

ГЕВОРКЯН Е. и ХАЧАТРЯН С.

О ЧЕКАНКЕ ХЛОПЧАТНИКА

ИЗДАНИЕ АрмФАН'а

ЕРЕВАН

1939

633.51:631.54

Գ. 47

ՅԵ. ԳԵՂՈՐԳՅԱՆ և Ս. ԽԱԶՍԻՅԱՆ

ԱՏՈՒԳՎԱԾ Է 1961 թ.

ԲԱՄԲԱԿԵՆՈՒ ԾԵՐԱՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

2934

A 18376

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ԲՈՒԹՅԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ԲԻՆԱՐԿԱՆ

Տպագրվում է ԽՍՀՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Հայկական Ֆիլիալի
Նախագահության վերաշահմամբ:

Նախ. տեղակալ՝ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

1951/12/1

ԲԱՄԲԱԿԵՆՈՒ ԾԵՐԱՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բամբակի դաշտերի բերքատուության բարձրացումը բամբակացան չրջանների կոլտնտեսությունների ամենակարևոր խնդիրներից մեկն է:

Մեր կոլտնտեսություններն զգալի հաջողություններ ունեն բամբակենու բերքի բարձրացման գործում: Տարեցտարի բարելավում է բամբակացան կոլտնտեսությունների հողը, լավանում է մշակութունը, բամբակենու խնամքը, նոր, ավելի բերքատու սորտեր են մուտք գործում մեր չրջանները, լավանում է սերմացուն:

Յեթե 3—4 տարի սրանից առաջ մեզ մոտ մեկ հեկտարից վեց-յոթ ցենտներ բերքը համարվում էր սովորական, ապա այժմ արդեն դա համարվում է ցածր բերք:

1938 թվին Հայաստանի բամբակացան չրջանների կոլտնտեսությունները մեկ հեկտարից ստացան միջին հաշվով 16,5 ցենտներ բերք: Մեզ մոտ 25—30 և ավելի ցենտներ բերքը մեկ հեկտարից արդեն դառնում է սովորական յերեւելթ, իսկ ստախանովական կոլտնտեսականները մեկ հեկտարից ստանում են 40—50 ցենտներ և ավելի բերք:

Ստախանովականներն իրենց աշխատանքով ցույց են տալիս, Վոր անսահման են բերքը բարձրացնելու հնարավորությունները: Այդ գործում ազդուեցին իկան կարևոր դեր ունի:

Ստախանովյան ազդուեցին իկան պահանջում է խնամել դաշտում ամեն մի բույսը, հետևել ամեն մի բույսի ջրին, հողի փխրեցմանը, սնելուն, բուժմանը և այլն:

Առանց չափազանցության կարելի չէ ասել, Վոր կոլտնտեսականների կողմից կիրառվող ամեն մի գիտական միջոցառում պահանջում է բույսերի անհատական խնամք, այսինքն՝ ամեն մի բույսի համար խնամք տանել ստանձին:

Լավ խնամել բույսերը և սերմացույի համար նրանցից ընտ-

բել, առանձնացնել ամենալավերը — ահա բերքի բարձրացման ամենաճիշտ ուղին :

Կոլտնտեսականները բույսի անհարողական խնամքը դարձնելով աշխատանքի գլխավոր ձև ու ճանաչելով բույսի դարդացման օրենքները, հնարավորութուն կունենան բույսերի դարդացումը ղեկավարել աշնդես, ինչպես այդ պետք է նրանց բերքը բարձրացնելու համար :

* * *

Ամեն տարի կոլտնտեսականները բամբակենու դաշտում տեսնում են, թե ինչպես բույսերից թափվում են մեծ քանակությամբ կոկոններ, ծաղիկիներ և դեռ չհասունացած, յերիտասարդ կնդուղներ : Այս յերևույթն առանձնապես մեծ չափերի յե հասնում պատճառ ամսի սկզբներին, յերբ յուրաքանչյուր բույսից տասնյակ կոկոններ, ծաղիկիներ ու կնդուղներ թափվում են դեպին : Բամբակենու բույսի վրա սովորաբար մնում են 5—6 կամ յերբեմն մի քիչ ավելի կնդուղներ : Բույսի դարդացման ամբողջ շրջանում թափվում է առաջացած կոկոնների, ծաղիկների և կնդուղների մոտ 70—80%-ը :

Չկան բամբակի աշնդիսի սորտեր, վորոնք ծաղկավիժում և պտղաթափում չունենան, թեպես տարբեր սորտերի մոտ և աղյուսեխնիկայի տարբեր պայմաններում այդ յերևույթը հասնում է տարբեր չափերի :

Ինչ խոտք, վոր ծաղկավիժման ու պտղաթափման աշնդիսի մեծ չափերի հասնելն ղգալիորեն պակասեցնում է բամբակենու դաշտի բերքատվությունը : Յեթե կարողանայինք ամենավտքը չափով անդամ պակասեցնել ծաղկավիժումն ու պտղաթափումը, ապա դրանով իսկ բարձրացրած կլինեյինք բամբակենու բերքատվությունը : Բացի սրանից, պակասեցնելով պտղաթափումը, բույսերի վրա կպահպանեյինք ամենից առաջ դոյացած կնդուղները, կարգադնեյինք բամբակենու հասունացումը, և մինչև աշնան գրտահարություններն ավելի շատ ու վորակով բերք կհավաքեյինք :

Մեծ են այն ոգուտները, վոր բամբակացան կոլտնտեսությունները կարող են ստանալ պտղաթափման դեմ ուղղված պայքարը հաջող կաղմակերպելու դեպքում : Ահա թե ինչու և՛ գլխության բնաղավառում աշխատողները, և՛ բամբակադործ դարդացիները վաղուց իվեր հեռաքրքրվել են այն հարցով, թե

ինչին'ց են առաջ դալիս բամբակենու ծաղկավիժման ու պտղաթափումը և ինչպես կարելի չե պայքարել դրանց դեմ:

Գիտնականները շատ փորձեր և ուսումնասիրություններ են կատարել այս ուղղությամբ, բայց, չնայած այն բոլոր բացատրություններին, վոր նրանք տվել են ծաղկավիժման ու պտղաթափման վերաբերյալ, այնուամենայնիվ նրանց չի հաջողվել գործնական միջոցներ գտնել բամբակենու դաշտում պտղաթափումը պակասեցնելու համար:

Յեւ միայն 1936 թվին, Ուկեսսայի Մելեկյոն-Գենեթիկական Ինստիտուտում, մեր յերկրի տեղնավայր դիտնական, տկաղեմիկ Տրոֆիմ Դենիսովիչ Լխենկոն ճիշտ կերպով բացատրեց բամբակենու ծաղկավիժման ու պտղաթափման պատճառները:

Սկադեմիկ Տ. Գ. Լխենկոն միաժամանակ ցույց տվեց պտղաթափումը պակասեցնելու և բամբակենու բերքատվությունը բարձրացնելու կարևոր միջոցներից մեկը՝ բամբակենու ծերատումը:

ԻՆՁԻՑ Ե ԱՌԱՋԱՆՈՒՄ ԲԱՄԲԱԿԵՆՈՒ ՊՏՂԱԹԱՓՈՒՄԸ

Հետևելով բույսերի զարգացմանը, դժվար չե նկատել, վոր ինչպես բոլոր բույսերի մոտ, այնպես ել բամբակենու մոտ, բույսի տարբեր մասերը միատեսակ՝ չեն զարգանում և հավասարաչափ արժեքավոր չեն պտղատվության համար:

Բամբակենու վրա սովորաբար լինում են յերկու տեսակի ճյուղեր՝ բերքատու ճյուղեր, վորոնք կոչվում են սիմպոդիալներ և վոչ-բերքատու ճյուղեր, վորոնք կոչվում են մոնոպոդիալներ (տե՛ս նկ. 1*):

Վոչ-բերքատու ճյուղերը (մոնոպոդիաները) առաջանում են չափափակներից հետո, գլխավոր ցողունի 2—3-րդ տերևածոցից: Բերքատու ճյուղերն առաջանում են 4—5-րդ տերևածոցից: առաջին բերքատու ճյուղը կամ առաջին կոկոնը յերեմյալուց հետո հաջորդաբար առաջանում են մյուս բերքատու ճյուղերը:

*) Նկարները վերցված են տկաղեմիկ Տ. Գ. Լխենկոյի և Ա. Ա. Ալադյանի «Урожай хлопка» գրքից:

Յուրաքանչյուր տերևածոցում լինում են մի քանի բողբոջներ, մորոնցից սովորաբար աճում և զարգանում և մեկը, մյուսները մնում են քնած վիճակում և, նայած բամբակենու աճման պայմաններին, նրանք կարող են զարգանալ, առաջացնելով բերքատու կամ վոչ-բերքատու յերկրորդական ճյուղեր:

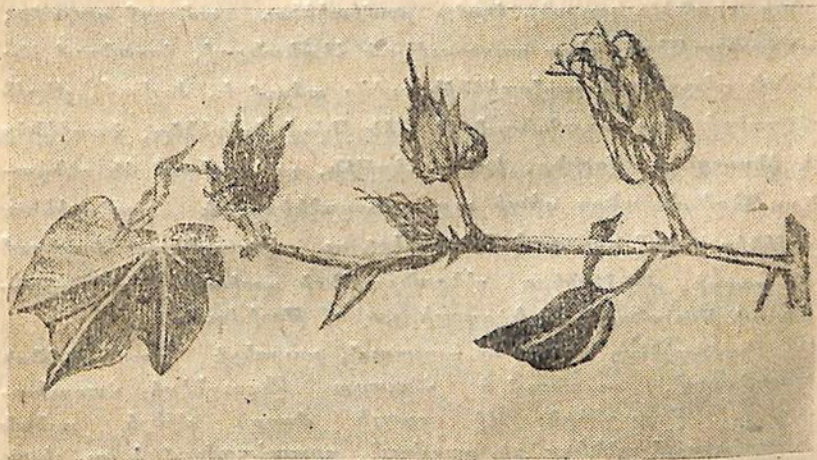
Նկ. 1. Բամբակենու կազմաբյուր: Օ—չաբխլալին տերևներ. 1, 2, 3, 4 և 5—գլխավոր ցողունի խոկական տերևներ. a—աճման բողբոջներ. p—աճման ճյուղ, 6—1-ին կոկոնը 1-ին բերքատու ճյուղի վրա. b—բույսի զազախը:

Վոչ-բերքատու ճյուղերն իրենց կազմաբյուրում տարբերվում են բերքատու ճյուղերից. նրանք նման են գլխավոր ցողունին,

նրանցից յուրաքանչյուրի ծայրը վերջանում է տերևով կամ ծայրաբողբոջով, ինչպես և բույսի զազաթը: Վոչ-բերքատու ճյուղերը բուռն կերպով աճող որդաններ են, սրանց վրա առաջանում են շատ քիչ թվով կոկոններ, վորոնք մեծ մասամբ չեն հասունանում:

Բերքատու ճյուղերն առաջանում են տերեւաբողբոջից, նրանք ծնկաձև են, յուրաքանչյուրի ծայրը վերջանում է կոկոնով (տե՛ս նկ. 2):

Վոչ-բերքատու ճյուղերի թիվը սովորաբար լինում է 1—2, իսկ առանձին դեպքերում՝ 3—4:

Նկ. 2. Բամբակենու բերքատու (սխաղողիալ) Յյուզը.

Հասկանալի չէ, վոր ինչքան վաղ է կաղամակերպվում բամբակենու առաջին կոկոնը, կամ առաջին բերքատու ճյուղը, այնքան ավելի վաղ են հասունանում նրա կնգուղները:

Յեթն հետևենք բամբակենու կյանքին, կտեսնենք, վոր նրա որդանների տարբեր մասերն աճում են տարբեր արագությամբ: Հայտնի չէ, վոր բույսի գլխավոր ցողունի զազաթն ավելի արագ է աճում, քան ստորին ճյուղերը:

Վորքան արագ և ուժեղ են աճում բույսի առանձին մասերը, այնքան ավելի շատ ջուր և սննդանյութեր են սպառում նրանք։ Հետևապես, ջրի և սննդանյութերի հոսանքն ավելի ուժեղ է լինում դեպի այդ մասերն ու որգանները։

Այստեղից հասկանալի չէ, վոր բույսի առանձին մասերի տարրեր զարգացումն ու աճումն առաջ են բերում սննդանյութերի անհամապատասխանում նրա մեջ, բույսերին տրվող սննդանյութերի զգալի մասը կլանում է զազաթը, վորի հետևանքով ստորին ճյուղերի վրա կադմափորվող կոկոնները, ծաղիկները և յերևտասարգ կնդուղները զրկվում են անհրաժեշտ սննդից։

Այս յերևույթը շատ սրագ նկատվում է այն ժամանակ, յերբ առանձին բույսեր կամ բամբակենու ամբողջ դաշտեր, սննդանյութերի խիստ առատության հետևանքով, հոռանում են։ Նման դեպքերում բամբակենին ուժեղ աճում է, ձգվում, վերին ճյուղերի վրա առաջանում են մեծ թվով կոկոններ, ծաղիկներ և կնդուղներ, վորոնք, իրենց հերթին, ուժղացնում են սննդանյութերի հոսանքը դեպի այդ որգանները, և բամբակենու ամենից առաջ գոյացած ծաղիկներն ու կնդուղները մատնում են քաղցի, վերջիններս սննդանյութերի սկաւառության սլատճառով թուլանում են և զգալի չտիով թաւվում։

Բամբակենու հոռացած դաշտում, բույսերի բունն աճման սլատճառով, ուչանում է հետագա կնդուղների հատուկացումը, կնդուղների մի զգալի մասը մինչև աչնան ցրտահարությունները չի բացվում, ցրտահարվում է ու փչանում։ Այդպիսի դաշտերի բերքատվությունը շատ ցածր է լինում, իսկ ստացված բերքի վորակը՝ վատ։

Սննդանյութերի անհամապատասխանումը և դրա հետևանքով բույսերի վրա առաջացած կոկոնների, ծաղիկների ու կնդուղների քաղցը՝ ահա ծաղիկափածման ու սղղաթաւման դիւալոր սլատճառները։

Ակադեմիկ Տ. Դ. Լիսենկոն տալով սղղաթաւման սլատճառների այս բացատրությունը, միաժամանակ ցույց տվեց, վոր յերթե բամբակենու վոչ-բերքատու ճյուղերը ժամանակին հեռացվեն և բույսի զաղաթը ծերատվի, ապա տեղի կունենա սննդանյութերի վերարաչում։

Չուրը և սննդանյութերն այս անգամ կդործադրվեն վոչ թե դադարի աճման, ուչացած ճյուղերի, կոկոնների առաջացման և վոչ-բերքատու ճյուղերի սնման համար, այլ ջրի և սննդանյութերի հոսանքը կուղղվի դեպի մեղ համար անհրաժեշտ բերքատու ճյուղերը: Այդ ճյուղերի վրա սննդանյութերի պահասը կվերանա և կսլակասի ստղաթափումը:

ԲԱՄԲԱԿԵՆՈՒ ԾԵՐԱՏՈՒՄՆ ՍՏՈՒԳՎԱԾ ՄԻՋՈՅ Ե

Ակադեմիկ Տ. Դ. Լիսենկոյի մեթոդով կատարվող՝ բամբակենու ծերատումն իրեն վաղուց արդարացրել և և դրանում համոզվել են կոլտնտեսական մասսաները: Արդեն 1936 թվին նոր բամբակացան չրջաններ (Ուկրաինայի, Ղրիմի և այլն) կոլտնտեսությունները բամբակենու ծերատումը կատարեցին մոտ 75-000 հեկտարի վրա, իսկ հետագայում այդ տարածություններն ավելի ընդարձակվեցին:

Ուկսսայի Սեկեկցիոն-Գենետիկական Ինստիտուտի տվյալներով՝ բամբակացան նոր չրջանների պայմաններում բամբակենու ծերատումը մեկ հեկտարից միջին հաշվով տալիս է 1—1,5 ցենտներ ավելի բերք, իսկ լավ մշակելու դեպքում բամբակենու ծերատումից ստացվող բերքի հավելումը հաճախ հասնում է մինչև 4—5 և ավելի ցենտների:

Ուկրաինայում և այլ բամբակացան չրջաններում կատարված փորձերը ցույց են տվել, վոր բամբակենու ծերատումն ավելացնում է մինչև ցրտահարությունները հավաքվող բերքը. այդ տեղի յե ունենում բամբակենու ավելի արագ հասունացման ու կեղուղների բացման հեռանքով:

1938 թվին Գլխությունների Ակադեմիայի Հայկական Ֆիլիալի Բիոլոգիական Ինստիտուտն ոժանդակեց մեր կոլտնտեսություններին՝ աղբոնումների միջոցով բամբակենու ծերատման մասնագիտական փորձեր կազմակերպելու: Փորձերը ղրվեցին Հոկտեմբերյանի, Վաղարշապատի, Ղամարլույի, Վեդեի և Զանդերասարի չրջանների կոլտնտեսությունների մոտ 150 ողակներում:

Ինչպես և սպասվում էր, այդ մասնագիտական փորձերը մի անդամ ևս ցույց տվին, վոր բամբակենու ծերատումը բարձրացնում է բերքատվությունը, լավացնում է բերքի վորակը և չատացնում է մինչև ցրտահարությունները հավաքվող բերքի քանակը (տե՛ս № № 1 և 2 աղյուսակները):

Բաժարակիցու ծերատուն արդյունքներն / ըստ տեղակների և բաժարակացան / (1938 թ.)

Ծրվանի տնունը	Բարակներու տնակը	Կուտնուսանքն ոգանքն թիվը	Մեկ հեկտարի բերքը (ցնանկով)				Ընդամ. 1 հեկտ. (ցնան.)				Միջակայքն								
			1-ին վարկան		2-րդ վարկան		3-րդ վարկան		Միջակայքն	Զեղարկած (կոշոր)		Հալուսնի միջակայքն	Միջակայքն 1-րդ բերքաւոր հոգն						
			Միջակայքն 10-րդ բերքաւոր հոգն	Միջակայքն 10-րդ բերքաւոր հոգն	Միջակայքն 10-րդ բերքաւոր հոգն	Միջակայքն 10-րդ բերքաւոր հոգն	Միջակայքն 10-րդ բերքաւոր հոգն	Միջակայքն 10-րդ բերքաւոր հոգն											
			Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)	Տարածութ. (հեկտար)
1. Վաղարշ	0243	7	10.5	21.65	18.0	3.65	21.86	18.54	3.32	18.41	17.14	1.27	20.64	17.89	2.75	15.37	17.8	284	
2. Ղազարյան	0246	7	10.5	21.0	20.13	3.87	22.24	20.5	1.74	21.13	18.9	2.23	22.57	19.81	2.73	13.76	21.07	15	
3. Վեդի	0246	4	6.0	25.42	22.07	3.35	24.92	21.82	3.1	24.91	22.61	2.3	25.1	22.12	2.98	13.47	12.28	1282	
Ընդամենը	—	18	27.0	23.7	20.0	3.7	23.0	20.3	2.7	21.48	19.55	1.93	22.77	19.95	2.82	14.1	17.05	572	
4. Հովսեփյան	1306	8	12	25.48	22.51	2.97	26.63	22.83	3.8	23.28	22.73	0.55	25.13	22.69	2.44	10.75	17.98	7.15	
5. Հովսեփյան	915	61	13.5	18.95	17.12	1.83	20.76	18.08	2.68	18.8	16.70	2.1	19.5	17.31	2.19	12.65	14.8	4.7	
6. Վաղարշ	915	31																	
Ընդամենը քաղաքի բարակներ 29 հեկտարի	—	35	52.5	22.71	19.88	2.83	23.46	20.4	3.06	21.19	19.65	1.53	22.47	19.98	2.49	12.5	16.61	586	

№ 0246 տեսակի մինչ-ցրտահարությունը հալաված բերքը

	Տարածութ. (հեկտար- ներով)	Հումույթի բերքը 1 հեկտ. (ցնտններով)					
		Մինչև ցրտահարութ. հալաքված		Ցրտահարությունից հետո հալաքված		Ընդամենը	
		Ցենտ.	‰	Ցենտ.	‰		
Մերատված . . .	7,5	19,3	119,1	3,6	94,7	22,9	114,5
Զծերատված . . .	7,5	16,2	100	3,8	100	20,0	100

Բամբակենու ծերատման բնաղավառում Բիւրղլուիական ինտիտուտի կողմից կազմակերպված մասնաշաղկան փորձերը վո՛չ միայն պետք է ցույց տային այդ միջոցառման ուղտավետությունը բերքի բարձրացման դործում, այլև պիտի պարզեցին, թե մեզ մոտ մշակվող բամբակենու տարբեր սորտերի զարգացման վո՛ր չըջանում է ի՛նչպես պետք է կատարել ծերատումը:

Հայաստանի պայմաններում ուժեղ պտղալիստում է ունենում բամբակենու № 915 սորտը. այդ յերևույթն ալիւլի պակաս չափով նկատվում է նաև մեղանում ամենից շատ տարածված № 0246 սորտի մոտ. ուժեղ սննդի պայմաններում այդ սորտի բույսերը հաճախ հոտանում են, սկսում են ձգվել, նոր ճյուղավորումներ տալ, ուշ են պտղակալում և ժամանակին չեն հասունանում. աչնան վաղ ցրտահարությունների դեպքում նրանց վրա շատ քիչ թվով կնդուլներ են բացվում, հետևապես բերքը պակասում է. բամբակենու № 0246 սորտն արժեքավոր է բարձր բերքատվություն ունեցող սորտ է, նրա պտղալիստումը պակասեցնելը և հասունացումն արաղացնելը տնտեսական մեծ նշանակություն ունի:

Հոտացման յերևույթը յերբեմն նկատվում է նաև բամբակենու № 915 սորտի մոտ:

Մասնաշաղկան փորձերը ցույց տվին, վոր ծերատումը, վորպես պտղալիստի և հոտացման դեմ պայքարելու աղբոճեռնարկումներից մեկը, հատկապես մեծ նշանակություն ունի մեղ մոտ մշակվող № 915 և 0246 սորտերի համար:

Ծերատուժից հետո բամբակենին ուժեղանում է, պտղաթափումը սղակառու է: Մեր փորձերը ցույց են տվել, Վոբ հասունացող կնիւղները քանակին ամեն մի բույսի վրա 2—3 հատով ավելանում է, յուրաքանչյուր կնիւղի քաշը 0,3—0,5 գրամով մեծանում է, ընդհանուր բերքի ավելացման հետ միասին չափանում է նաև մինչև ցրտահարությունները համարժեք բերքի քանակը:

Ինչպես արդեն տեսել ենք, բամբակենու ծերատումն ավելի մեծ արդյունք է տալիս այն ժամանակ, յերբ բույսերն ազատված են ջրով, հանքային և սրբանական սննդանյութերով, ժամանակին կտաարվող նստացմամբ և, ընդհանրապես, բարձր ազդեցություններով:

Յեթե ծերատման հետևանքով բերքի հավելումը մեկ հեկտարին միջին հաշվով կազմում է 1,5—2,5 ցենտներ (տե՛ս № 1 աղյուսակը), ապա առանձին ստախանովակյան ողակներում այն հասնում է մինչև յոթ ցենտների (տե՛ս № 3 աղյուսակը):

Հայաստանում բամբակենու ծերատման զարժում ամենից քիչ ուսումնասիրված հարցը— դա այն էր, թե բույսերի զարգացման վո՛ր շրջանում պետք է կտաարել ծերատումը:

Մեր պայմաններում բամբակենին, նայած մշակվող սորտին, տալիս է 15—18 պտղատու ճյուղեր: Յերբեմն ճյուղերի թիվը հասնում է մինչև 20-ի և ավելի: 1938 թ. փորձերի ժամանակ ծերատումը կտաարված է յեղել 10-րդ, 12-րդ և 14-րդ բերքատու ճյուղերի առաջնախույց հետո: Ծերատումը կտաարելու այս յերձք դեպքում ել ստացվում է բերքի հավելում, ինչպես այդ ցույց է տրված մեր աղյուսակներում:

Սակայն բերքի հավելումը կտաարվում է տարբեր չափով, նայած թե վո՛ր բերքատու ճյուղերից հետո յե կտաարվում ծերատումը:

Սմենից լավ է, յերբ բամբակենու № 0246 սորտի բույսերը ծերատվում են 10-րդ բերքատու ճյուղից հետո, № 915 և «Ծերդեր 1306» սորտերի մոտ՝ 10—12-րդ ճյուղերից հետո (տե՛ս № 1 աղյուսակը):

Բամբակենու զարգացման ալգոլիտի վիճակ լինում է մոտափորտպես հուլիսի 20-ից մինչև օգոստոսի 5-ը, այսինքն՝ ծերատման աշխատանքները զուգադիպում են բույսերի մասսայական ծաղկման շրջանին:

Ուշ կտաարվող ծերատումն անօգուտ է, իսկ վաղ ծերատման

Բախլալեմու ծերատան Էֆֆեիկոլուքյունն առանձին ուղակներում

[illegible]

հետևանքով շատ հաճախ դիտարկուր ցողունի տերևածոցից դար-
գանում են յերկրորդական, նոր վոչ-բերքատու ճյուղեր: Այդ
նոր առաջացող վոչ-բերքատու ճյուղերն աճում են, ձգվում:
Բերքատու ճյուղերի վրա ավելի քիչ քանակությամբ կնդուղ-
ներ են հասունանում, և բերքը լինում է ավելի քիչ, քան չձե-
րատված բամբակենու մոտ:

Այստեղից պարզ է, թե վոչ-բան կարևոր է բամբակենու
ծերատումը ժամանակին և ճիշտ կատարելը:

ԻՆՉՊԵՍ ԾԵՐԱՏԵԼ ԲԱՄԲԱԿԵՆԻՆ

1. Նախքան ծերատումը, բամբակենու մատղաշ հասակում,
պետք է հեռացնել նրա վրա առաջացած բոլոր վոչ-բերքատու
(մոնոպոդիալ) ճյուղերն ու բողբոջները:

Ծերատումն առանց այդ ճյուղերը հեռացնելու վոչ միայն
ուղտակար չէ, այլև վնասակար է:

Վոչ-բերքատու ճյուղերի հեռացումը պետք է սկսել այն
ժամանակ, յերբ դաշտում բույսերի 60—70%—ի վրա արդեն ա-
ռաջացել են 3—4-րդ բերքատու ճյուղերը, կամ, ավելի ճիշտ,
յերբ լավ տեսանելի յեն դառնում առաջին կոկոնները:

Յուրաքանչյուր 3—4 որում բամբակենու վրա առաջանում է
մեկ բերքատու ճյուղ: Ե յեթե մենք մոնոպոդիաների հեռացումն
սկսում ենք 3—4-րդ բերքատու ճյուղերը յերևարուց հետո, ա-
յլա մինչև 6—7-րդ ճյուղերի կազմակերպվելը պետք է սովորեց
այդ աշխատանքը: Այդ ժամանակը համապատասխանում է մո-
տափորապես հունիսի 15-ից մինչև հուլիսի 5-ը ժամանակաշրջ-
անին, կամ կոկոնակալման սկզբից մինչև առաջին ծաղիկների
յերևարը (ծիվուց 40—45 ուր հետո):

Վոչ-բերքատու ճյուղերը պետք է հեռացնել հետևյալ կերպ.
ճախ ձեռքով պետք է բռնել գլխավոր ցողունի առաջին բերքա-
տու ճյուղը կամ առաջին կոկոնը և աջ ձեռքով վերևից ներքե
ձեռքի ընդհուպ շփումով հեռացնել: Նրանից ներքե դառնալով բո-
լոր աճող ճյուղերն ու բողբոջները՝ տերևների հետ միասին
(տե՛ս նկ. 3):

Այս աշխատանքը կատարելու ժամանակ պետք է խուսափել
բույսի ցողունը պոկելուց, վոր սովորաբար տեղի յե ունե-
նում: Երբ վոչ-բերքատու ճյուղերի հեռացումն ուղացնում ենք,
և նրանք սափանում են:

կերևույթի վրա, վերը հետադադարձ բռնում և գլխավոր ցողունի ծալքի տեղը:

Միևնույն ժամանակ պետք է աշխատել ծերատման ժամկետն անց չկացնել, ծալքը խորը չկտրել, կտրելու ժամանակ այն դեպի ներքև չկտրել, այլ բույժ մատով հրել դեպի մի կողմ:

Նկ. 4:

Ծերատման առաջին հերթին պետք է սկսել այն հողամասերից, վորտեղ ցանքը կատարվել է ավելի վաղ, վորտեղ բույսերի աճեցողութունն ավելի առաջ է և վորտեղ վոշ-բերքատու (մշուղողվաների) հեռացումը կատարվել է ավելի շուտ:

Ծերատման աշխատանքները պետք է սկսել, յիսր ամիսը հողամասում բույսերի 40—50%-ի վրա արդեն առաջացել են 10—12-րդ բերքատու ճյուղերը և, վորքան հնարավոր է, կարճ

5081/1
1-4005

Ժամանակում տվարտել: Զարդացմամբ հետ մնացող բույսերը
պետք և ծերատել վերջին ժամկետներում:

Հետագայում առաջացած յերկրորդական վնասներքառու
ճյուղերն անհրաժեշտ և հեռացնել:

Աշխատանքի տեխնիկային ախրասկետույ հետո բամբակենու
ծերատման աշխատանքները ղեկավար չեն թվա կոլտնտեսականնե-
րին: 6—8 կոլտնտեսականներ մի որում կարող են մեկ հեկտարի
վրայից հեռացնել բամբակենու վնասներքառու ճյուղերը, լեռ
4—6 կոլտնտեսականը՝ կատարել բամբակենու ծայրերի (գա-
ղաթներ) հեռացումը մեկ հեկտարի վրա:

Կոլտնտեսությունները պետք և հաշվի առնեն բամբակենու
ծերատման դործով ղրաղվող կոլտնտեսականների աշխատանքի
արտագրողականությունը՝ համապատասխան չափով նրանց վար-
ձատրելու համար:

Բ Ա Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ա Ի Թ Յ Ա Ի Ն

62

Բամբակենու ծերատման մասին	5
Ինչից է առաջանում բամբակենու պղպղակումը	7
Բամբակենու ծերատումն ստուգված միջոց է	11
Ինչպես ծերատել բամբակենին	16

Պատ. խմբագիր՝ Գ. ԲԱԲԱՋԱՆՅԱՆ

Կոնսրտ. սրբագրիչ՝ Ռ. ՏՈՆՅԱՆ

Տեխ. խմբագիր՝ Վ. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Հանձնված է արտադրության 22/VI 1939 թ.,
Մտորագրված է տպագրելու 3/VII 1939 թ.,
1½ տպ. մամ., 1 մամուլում 38-400 տպ. նիշ.
Գլավիտի լիազոր № Ն. 2864, Հրատ. № 43,
Տիրած 2000, պատվեր 459, գինը 60 կ.

«Պրհրդային Հայաստան»-ի հրատարակչության տպարան:

1940

ԳԱՄ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0008604

ԳԻՆԸ 60 ԿՈՊ.

A $\frac{\pi}{18376}$

18376

ԴՊՈՅ. 4